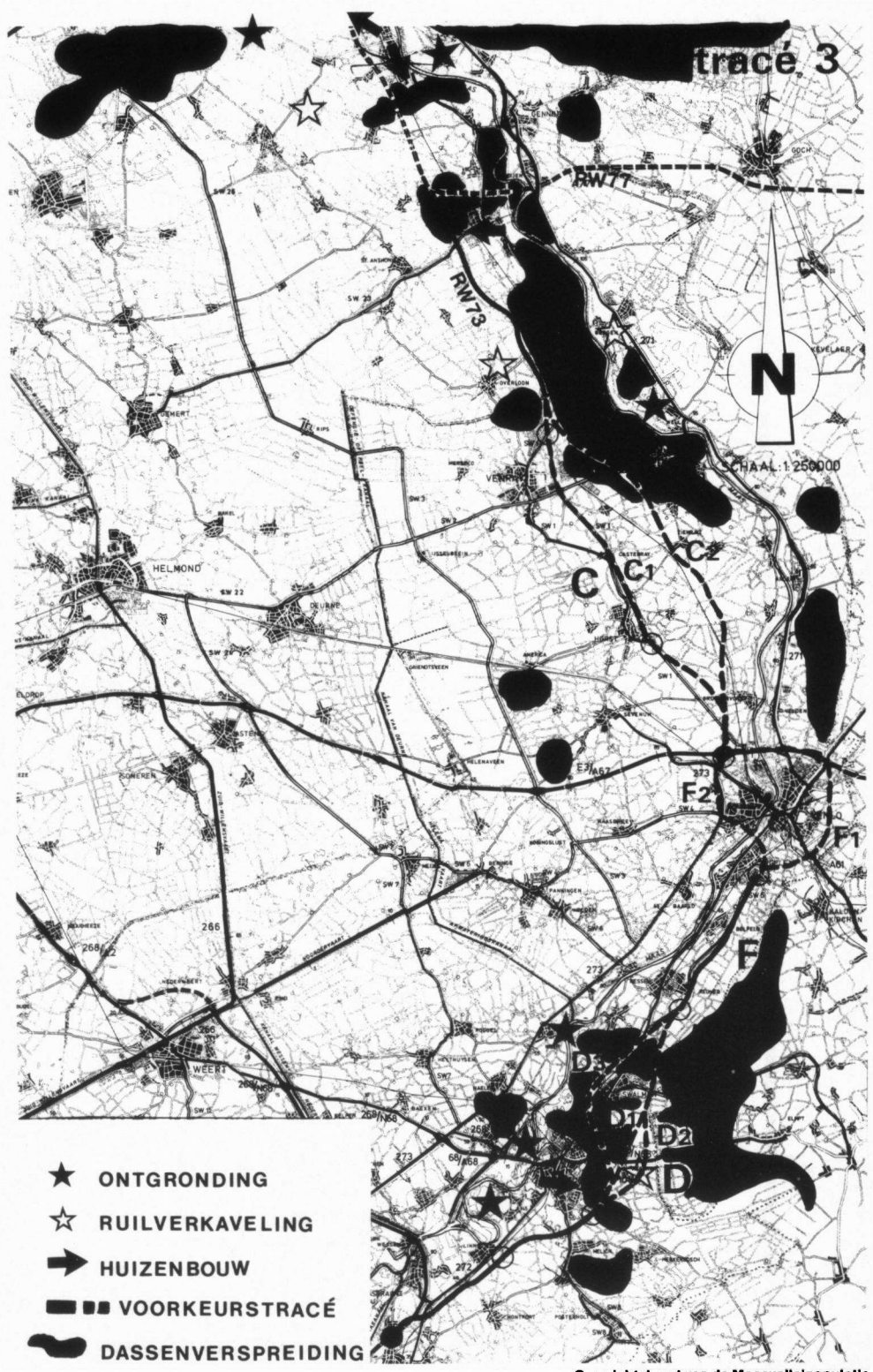

Overzichtskaat van de Maasvalleipopulatie.

Dassen in de Maasvallei ernstig bedreigd

Geert van Moll

tekeningen van Jaap Dirkmaat

De Das (*Meles meles L.*) is een schemer- en nachtdier. Deze marterachtige is momenteel ons grootste landroofdier. Hoe lang zal de Das het in ons land nog uithouden?

De Dassen in de Maasvallei worden door overheidsplannen ernstig bedreigd.

De Das graaft zijn burchten bij voorkeur in hooggelegen plaatsen, zoals rivierduinen, stuwwallen en andere zandopduikingen. Voor het voedsel is de omnivore Das aangewezen op rijke, laaggelegen weidearealen (uiterwaarden, beekdalen). Hier vindt dit dier zijn hoofdvoedsel: de regenworm.

De Maasvallei is een gebied dat voldoet aan de eisen die de Das aan het landschap moet stellen. Echter, de Maasvallei vormt slechts een smalle strook waarlangs het leven goed is voor de Das. De dassen-populatie langs de Maas is hierdoor zeer kwetsbaar, ingrijpen van de mens in dit gebied zal dan ook altijd repercussies hebben.

De Maasvalleipopulatie:

De populatie in de Maasvallei strekt zich op de westelijke oever uit van Wanssum tot aan Oss. Op de oostoever van de Maas komt de Das veel sporadischer voor dan op de west-oever: burchten liggen hier op een afstand van ± 10 km van elkaar. Dit met uitzondering van een kleine concentratie bij Roermond. Ten noorden en ten zuiden van Venlo bestaat een groot gat in de Maasvallei-populatie.

Bedreigingen

De bedreigingen 'waaraan de Dassen in de Maasvallei zijn of worden blootgesteld' zijn van noord naar zuid behandeld, de volgende:

A. Populatie Oss-Wanssum (westelijke oever):

- de ontgrondingen in de gemeente Beers (nu 110 ha, wordt 220 ha), reeds verdwenen zijn een 10-tal burchten. De laatste twee burchten aan de Maasoever, welke contact met de Gelderse populatie in het Rijk van Nijmegen mogelijk maken, dreigen te verdwijnen. Zodoende zal het contact komen te vervallen.
- De ruilverkavelingen 'Overloon-Merselo' en 'Bergen' zijn thans in uitvoering, de ruilverkavelingen 'Reek' en 'Mill' zijn reeds uitgevoerd, terwijl de ruilverkaveling in het Land van Cuyk van start zal gaan. Elke ruilverkaveling betekent voor de zo aan de grond gekluisterde Das het verdwijnen van tal van dekkingsmogelijkheden, ook al doen ruilverkavelingskaarten anders geloven. Een droevig voorbeeld vormt het Maasheggenland-schap, waar reeds vóór uitvoering van de ruilverkaveling een waar rooivirus om zich heen greep en waarbij zelfs burchten

met de grond werden gelijk gemaakt. Verslag van deze ecologische ramp doet het gedicht van een ooggetuige.

- Normalisering van de Maas bij Boxmeer: het gevolg hiervan is dat migratie tussen west en oost, alsook noord en zuid sterk bemoeilijkt zal worden. Dit zal de fragmentatie van de populatie in deze regio alleen maar in de hand werken.
- Huizenbouw: bij Cuyk en Boxmeer zullen foerageergebieden van de Das worden bebouwd, ook hier speelt het gevaar van fragmentatie.
- Verkeer: op secundaire wegen vallen jaar-

lijks in de Maasvallei tientallen slachtoffers onder Dassen. De bedreiging welke uitgaat van de aanleg van rijkswegen is

Maasheggen

*Lust van zon breekt uit in oog
Over elke haardos langs de Maas
Van onder het groen van haag
Stijgen de heilige vogels.*

*Met op uiterwaardenwind schrijdende tonen
Knettert een ander vuur uit de bomen
De walm spoelt het land in mijn oog
Veren bloed schreeuwt de dood.*

Anon.

nog groter: gehele populaties dreigen doorkruist, geïsoleerd en versnipperd te raken. Om dit te voorkomen zullen bij de aanleg van Rijksweg 73 (Heumen - Boxmeer) en de RW 77 (Boxmeer - Duitsland) tal van voorzieningen moeten worden getroffen in de vorm van dassenkerende rasters en dassentunnels. Tevens gaat van rijkswegen een bedreiging van potentiële leefgebieden uit. Hierdoor zal toekomstig herstel ernstig bemoeilijkt worden.

- B. De populatie bij Roermond en de Duitse populatie aan de oostzijde van de Maas

foto boven:

Dassenburcht, gemeente Groesbeek.
Foto: Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

foto linksonder:

Ingang van een dassenhol.
Foto: Das & Boom.

foto onder:

Das ♀, gemeente Heumen.
Foto: Rijksinstituut voor Natuurbeheer.

bij Roermond.

- Ontgrondingen: het beekdal van de Swalm is aangewezen als ontgrondingslocatie. Dit zal een aantasting van de toch al kleine dassenconcentratie betekenen.
- Ruilverkaveling: bij Roermond zullen in de nabije toekomst ruilverkavelingsplannen spelen. De beekdalen bij Roermond worden hierdoor bedreigd.

- Verkeer: bij Venlo steekt het nu geplande tracé van de RW 73 de Maas over en loopt vervolgens langs de Duitse grens naar het zuiden. Net over de Nederlandse grens ligt het Elmpsterwoud dat een 'stevige' Duitse dassenpopulatie herbergt. Deze dieren zijn voor het overgrote deel aangewezen op foerageergebieden, welke in de beekdalen van de Roer en de Swalm, op Nederlands grondgebied gelegen zijn. De RW 73 zal deze populatie van diens foerageergebied afsnijden. Voorts zal de rijksweg de Duitse populatie van de Nederlandse populatie afsnijden. Ook zullen de zuidelijk van Roermond gelegen burchten geïsoleerd raken en zal ieder herstel door een verstrekende biotoop-vernietiging uitgesloten worden.

Overheid:

Kort samengevat worden de ervaringen van de vereniging met de overheid door het volgende gekenmerkt:

- het tijdsaspect wordt onvoldoende in de gaten gehouden, het hoge tempo waarin 't menselijk ingrijpen plaatsvindt brengt de natuur nogal eens in ademnood; tijd om aan te passen is er niet. Daarom is alert reageren van beheersinstanties en overheden noodzakelijk. Hiervoor zijn overzicht van de bedreigingen en inzicht in de (Maasvallei)populatie voorwaarde;
- het overzichtsaspect speelt een belangrijke rol, hiervoor is naast onderzoek ook een goede voorlichting nodig. Al te vaak blijkt het gebrek aan visie dat bestaat bij de overheid.
Pas sinds kort wordt enige aandacht aan dit aspect gegeven. Er is nog veel te doen op dit vlak, zeker als men het belang van een herintroductiebeleid ten volle onderkent. Zover is men echter nog lang niet;
- het beschermingsaspect op wettelijk niveau behoeft ook de nodige aandacht.

Nog steeds is de burcht van de Das wettelijk onbeschermd. De bestaande Jachtwet kan hierin niet voorzien, laat staan dat voorzien wordt in de bescherming van het leefgebied. Speelt dit aspect bij de Das een grote rol, bij de Otter -welke er nog veel slechter aan toe is in Nederland- is wettelijke bescherming nog belangrijker;

- het alternatieve aspect: in de toekomst zal een inpassing van overheidswerken en werkzaamheden steeds belangrijker worden. Hierdoor wordt het aspect van een adequate wetenschappelijke afweging van alternatief-tracé's en en alternatieve locaties (voor ontgroning en huizenbouw) eveneens belangrijker. Het Verdrag van Bern (in oktober 1980 geratificeerd) wijst uitdrukkelijk op de verplichting, welke de overheid heeft, om te komen tot een afweging van alternatieven.

Door het Verdrag van Bern* (zie noot bladzijde 8) wordt een dialoog tussen overheid en natuurbeschermingsorganisaties mogelijk gemaakt. Tot op heden echter was ook hier nog weinig van te merken.

foto boven:
Verkeersslachtoffer in de Maasvallei.
Foto: Das & Boom.

Alternatieven van natuurbeschermingsorganisaties dreigen onbenut te blijven. Op dit vlak moet de overheid kennelijk nog wennen aan het gegeven van alternatieve afweging en dialoog. Vraag blijft of dit in het geval van de Dassen in de Maasvallei niet te veel tijd nemen zal.

Beheersplan:

Om te voorkomen dat de dassenverspreiding in de Maasvallei nog verder fragmenteert en de Das daardoor zal verdwijnen is een alomvattend beheersplan noodzakelijk. Een plant dat zorgt voor een behoud en herstel van de inmiddels ontstane deelpopulaties, dat in de toekomst zal moeten leiden tot een hereniging van deze populaties. Daarvoor is het van allergrootst belang dat ingrepen als hiervoor beschreven worden aangepast of tegengegaan, teneinde te voorkomen dat de fragmentatie door zal gaan en herstel onmogelijk wordt gemaakt door de grootschalige bio-toopvernietiging, welke thans plaatsvindt.

Het kan ook anders

In het geval van de Kraaijenbergse Plassen zijn alternatieve ontgrondings locaties voorhanden. Door ruilverkavelingen strikt uit te voeren, dat wil zeggen door te handhaven wat volgens plan gehandhaafd zou moeten worden en terug te planten wat teruggeplant

zou moeten worden, kan het schadelijk effect van ruilverkavelingen grotendeels ondervangen worden.

De dammen welke bij de normalisatie van de Maas ontstane eilanden met het vaste land verbinden kunnen beplant worden om migratie te stimuleren. Onder het noordelijke deel van de RW 73 worden tientallen tunnels aangelegd, terwijl tientallen kilometers raster geplaatst zullen worden. (Heumen-Boxmeer).

Het zuidelijk deel van de RW 73 (Boxmeer-Maasbracht) kan ook zo aangelegd dat noch natuurgebied, noch Dassen in gevaar zullen worden gebracht. Te denken valt hierbij aan het door rijkswaterstaat zelf destijds aangevoerde tracé over de Middenpeelweg en via het Lateraalkanaal. Kortom er is vooralsnog geen reden om bij de pakken neer te zitten, maar er moet wel snel gewerkt worden om het noodlot te keren. Overheidsdiensten en particuliere natuurbeschermingsorganisaties moeten in goed overleg zo snel mogelijk aan het werk.

Zal de overheid haar diensten ten volle ondersteunen in het streven om de dassenpopulatie in de Maasvallei te behouden? Een kortdaat beleid zal vereist zijn om deze populatie niet als los zand tussen de vingers weg te laten glijpen. In de komende tijd zal de overheid moeten aantonen dat het Verdrag van Bern geen doodgeboren kind is.

En de Dassen? Zij graven aan hun burchten voort.

De Vereniging Das & Boom zet zich in voor de Das en andere marterachtigen. Dit geschiedt door middel van contrôle en onderzoek in het veld en het kritisch volgen van de overheid. Het streven van de vereniging is conform het Verdrag van Bern, welke voorziet in de bescherming van de marterachtigen (Das) en hun leefgebied (Boom). Hierbij spreken een betere wettelijke bescherming van het leefgebied en een populatie-gericht beleid een onmiskenbare rol. De vereniging acht het dan ook noodzakelijk om haar inzichten kenbaar te maken aan de overheid. Al het onderzoek dat de vereniging verricht is derhalve afgestemd op 't beheersaspect. Of het nu beheer op grote schaal (populatie niveau) of op kleine schaal (burchten) betreft: inzicht in de ecologie van de Das is hierbij van groot belang. Daarom is educatie een van de doelstellingen van de vereniging.

Das
tekening: Piers Hayman

Wat kunt u doen? U zelf opgeven als begunstiger.

U steunt de vereniging dan in haar streven naar een leefbaar milieu voor de Das en andere bedreigde marterachtigen, zoals de Otter, de Boom- en Steenmarter. U kunt u ook als lid aanmelden als u een deel van uw tijd kunt missen om u actief in te zetten voor de doelstellingen van de vereniging.

■ Geert van Moll, secretaris Vereniging Das & Boom, Meyhorst 29-67, 6537 HB Nijmegen, 080-443 124.

De laatste tijd wordt er veel aandacht besteedt aan de kwetsbaarheid van de laatste Nederlandse Dassen. Er verscheen onlangs onder meer het volgende over:

*Vink, J. & J. Wiertz (1981): Dassen op de korrel, op de bumper en op de schop? *Natuurbehoud* 12 (4) : 100-102.

Ewijk, Tom van (1981): Geen holbewoner, maar burchtheer. *Grasduinen*, december 1981, no. 12 : 12-17.
Dirkmaat, Jaap & Geert van Moll (1982): Speciale aandacht voor de Das. *Natuur en Milieu*, januari 1982, no. 1 : 15-17.

Indien u dit blad niet wilt beschadigen voldoet een fotokopie van dit formulier ook.

De ondergetekende

Adres (indien lid) tel.

Postcode Plaats

wenst als begunstiger/lid toe te treden tot de VERENIGING DAS & BOOM tegen betaling van

☐ een donatie van f 1-malig per jaar

☐ een jaarlijkse bijdrage als begunstiger van f 25,— (of meer)

☐ een jaarlijkse bijdrage als lid van f 12,— (of meer)

voor het jaar:

Datum Handtekening

U kunt Uw geld overmaken ten name van

Vereniging Das & Boom, Meyhorst 29-67, 6537 HB Nijmegen.
gironummer van de vereniging: 1565882.

Als lid of begunstiger ontvangt u 4 kwartaalverslagen per jaar.

*Verdrag van Bern:

Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu in Europa, met Bijlagen, Bern, 19 september 1979.
(te bestellen bij het ministerie van CRM (gratis!).